

שמות פרק י"ד

(י) ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל יקוק: (יא) ויאמרו אל משה המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר מה זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים: (יב) הלא זה הדבר אשר דברנו אליך במצרים לאמר חדל ממנו ונעבדך את מצרים כי טוב לנו עבד את מצרים ממדתנו במדבר: (יג) ויאמר משה אל העם אל תיראו התיצבו וראו את ישועת יקוק אשר יעשה לכם היום כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תסיפו לראתם עוד עד עולם: (יד) יקוק ילחם לכם ואתם תחרישון: פ (טו) ויאמר יקוק אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו:

רש"י

(י) ופרעה הקריב - היה לו לכתוב ופרעה קרב, מהו הקריב, הקריב עצמו ונתאמץ לקדם לפניו, כמו שהתנה עמהם: **נסע אחריהם** - בלב אחד כאיש אחד. דבר אחר והנה מצרים נסע אחריהם, ראו ש של מצרים נסע מן השמים לעזור למצרים. תנחומא: **ויצעקו** - תפשו אומנות אבותם. באברהם הוא אומר (בראשית יט כז) אל המקום אשר עמד שם, ביצחק (שם כד סג) לשוח בשדה, ביעקב (שם כח יא) ויפגע במקום: (יא) **המבלי אין קברים** - וכי מחמת חסרון קברים שאין קברים במצרים ליקבר שם לקחתנו משם. ש"י פו"ר פ"לצ"א ד"י נו"ן פוש"ש בלעז [האם בגלל מחסור של לא קברים]: (יב) **אשר דברנו אליך במצרים** - והיכן דברו, (שמות ה כא) ירא ה' עליכם וישפוט: **ממתנו** - מאשר נמות, ואם היה נקוד מלאפ"ו"ם היה נבאר ממתנתנו, עכשו שנקוד בשור"ק נבאר מאשר נמות, וכן (להלן טז ג) מי יתן מותנו - שנמות, וכן (שמואל ב' יט א) מי יתן מותי, דאבשלום - שאמות, כמו (צפניה ג ח) ליום קומי לעד, (דברי הימים ב' יח כו) עד שובי בשלום, שאקום ששוב: (יג) **כי אשר ראיתם את מצרים וגו'** - מה שראיתם אותם אינו אלא היום, היום הוא שראיתם אותם ולא תוסיפו עוד: (יד) **ה' ילחם לכם** - שבבילכם. וכן (פסוק כה) כי ה' ילחם להם, וכן (איוב יג ח) אם לאל תריבון, וכן (בראשית כד ז) ואשר דבר לי וכן (שופטים ו לא) האתם תריבון לבעל: (טו) **מה תצעק אלי** - למדנו שהיה משה עומד ומתפלל, אמר לו הקב"ה לא עת עתה להאריך בתפלה שישראל נתונים בצרה. דבר אחר מה תצעק אלי עלי הדבר תלוי ולא עליך, כמו שנאמר להלן (ישעיה מה יא) על בני ועל פועל ידי תצוני: **דבר אל בני ישראל ויסעו** - אין להם אלא ליסע שאין הם עומד בפניהם, כדאי זכות אבותיהם והם והאמונה שהאמינו בי ויצאו, לקרוע להם הים:

רמב"ן

(י-יא) **וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה', ויאמרו אל משה המבלי אין קברים במצרים** - איננו נראה כי בני אדם הצועקים אל ה' להושיעם יבעטו בישועה אשר עשה להם ויאמרו כי טוב להם שלא הצילים. אבל הנכון שנפרש כי היו כתות, והכתוב יספר כל מה שעשו כלם. אמר כי הכת האחת צועקת אל ה', והאחת מכחשת בנביאו ואינה מודה בישועה הנעשית להם, ויאמרו כי טוב להם שלא הצילים. ועל זאת כתוב וימרו על ים בים סוף (תהלים קו ז), ולכך יחזיר הכתוב "בני ישראל" פעם אחרת, ויצעקו בני ישראל אל ה', כי הטובים בהם צעקו אל ה' והנשארים מרו בדברו. ולכך אמר אח"כ (להלן פסוק לא) וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו. לא אמר "וייראו ישראל את ה' ויאמינו" אבל אמר "העם", כי "בני ישראל" שם ליחידים, "והעם" שם להמון, וכן וילונו העם (להלן טו כד). וכך הזכירו רבותינו (במדב"ר כ כג) ויחל העם לזנות (במדב"ר כה א), בכל מקום שנאמר "העם" לשון גנאי הוא, וכל מקום שנאמר "ישראל" לשון שבח הוא: והנה לא אמרו "לקחתנו למות במלחמה", אבל לקחתנו למות במדבר, וממותנו במדבר, כי טרם יראו מלחמה לא היו חפצים לצאת אל המדבר פן ימותו שם ברעב ובצמא. ויתכן שאמרו לו כן בצאתם ועודם בארץ מצרים כאשר הסב אותם אלהים דרך המדבר ים סוף. או שאמרו לו מתחלה אנה נצא, אם דרך פלשתים ילחמו בנו, ואם דרך המדבר טוב לנו לעבוד את מצרים ממותנו במדבר. ואפשר עוד לומר כי היו העם מאמינים בה' ומתפללים אליו להצילם, אבל במשה נכנס ספק בלבם פן יוציאם למשול עליהם. ואע"פ שראו האותות והמופתים חשבו שעשה אותם בדרך חכמה או שהשם הביא עליהם המכות ברשעת הגוים, כי אלו חפץ השם ביציאתם לא היה פרעה רודף אחריהם: ואונקלוס תרגם בכאן ויצעקו וצעקו, עשהו ענין תרעומת, לומר שלא התפללו אבל היו מתרעמים לפניו על שהוציאם ממצרים, כלשון ויצעקו אל פרעה לאמר למה תעשה כה לעבדיך (לעיל ה טו). וכמוהו ותהי צעקת העם ונשיהם גדולה אל אחיהם היהודים (נחמיה ה א), מתרעמים עליהם בקול גדול וצעקה. ובמכילתא (כאן) תפשו להם אומנות אבותם, ויאמרו אל משה המבלי אין קברים במצרים, מאחר שנתנו שאור בעיסה באו להם אצל משה, אמרו לו הלא זה הדבר אשר דברנו אליך וגו'. ושאור שבעיסה הוא היצר הרע, והיה דעתם לומר כי מתחלה צעקו אל

המב"ן (המשך)

ה' לתת בלב פרעה לשוב מאחריהם, וכאשר ראו שלא היה חוזר אבל היה נוסע וקרב אליהם, אז אמרו לא נתקבלה תפלתנו ונכנסה בלבם מחשבה רעה להרהר אחרי משה כאשר בתחלה: **(יג) כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד** - על דעת רבותינו היא מצות לא תעשה לדורות (מכילתא כאן). ואם כן יאמר הכתוב אל תיראו, התיצבו במקומכם וראו את ישועת ה' שיושיע אתכם היום מידם ואל תשובו לעבודתם, כי מצרים אשר ראיתם אותם היום הקב"ה מצוה אתכם עוד שלא תוסיפו ברצונכם לראותם מעתה ועד עולם. ותהיה מצוה מפי משה לישראל, ולא הזכרה למעלה. וכן ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס וה' אמר לכם לא תוסיפו לשוב בדרך הזה עוד (דברים יז טז), שהיא מצוה באמת, לא הבטחה: **(טו) מה תצעק אלי** - אמר ר"א כי משה כנגד כל ישראל, שהיו צועקים לו, כמו שאמר ויצעקו בני ישראל אל ה'. וא"כ למה אמר מה תצעק אלי, ראוי להם לצעק. ואולי יאמר מה תניחם לצעוק דבר להם ויסעו, כי כבר אמרתי לך ואכבדה בפרעה (פסוק ד). ורבותינו אמרו (מכילתא כאן) שהיה משה צועק ומתפלל, והוא הנכון, כי לא ידע מה יעשה, ואף על פי שאמר לו השם ואכבדה בפרעה, הוא לא היה יודע איך יתנהג, כי הוא על שפת הים והשונא רודף ומשיג, והיה מתפלל שיורנו ה' דרך יבחר. וזה טעם מה תצעק אלי, שהיית צריך לשאל מה תעשה ואין לך צורך לצעוק, כי כבר הודעתך ואכבדה בפרעה, ולא סיפר הכתוב צעקת משה, כי הוא בכלל ישראל:

ספר נפש החיים - שער א פרק ט

ולכן בעת קריעת ים סוף. אמר הוא ית' למשה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו. ר"ל דבדידהו תליא מלתא. שאם המה יהיו בתוקף האמונה והבטחון ויסעו הלוך ונסוע אל הים סמוך לבם לא יירא. מעוצם בטחונם שודאי יקרע לפניהם. אז יגרמו עי"ז התעוררות למעלה. שיעשה להם הנס ויקרע לפניהם: וזהו לססתי ברכבי פרעה דמיתך רעיתי. ר"ל כמו בסוסי רכבי פרעה שהיה היפך מנהגו של עולם שהרוכב מנהיג לסוס. ובפרעה וחילו הסוס הנהיג את רוכבו כמשרז"ל. כן דמיתך והמשלתך רעיתי עי"ז האופן ממש. שאף שאני רוכב ערבות. עכ"ז כביכול את מנהיג אותי עי"י מעשיך. שענין התחברותי כביכול להעולמות הוא רק כפי ענין התעוררות מעשיך לאן נוטים. וזש"ה רוכב שמים בעזרך. וכן משרז"ל העבודה צורך גבוה:

הגה"ה: ועל פי זה יובן מאמרם ז"ל בפ"ט דשבת (פח א) אמר רחב"ה מאי דכתיב כתפוח בעצי היער גוי למה נמשלו ישראל לתפוח כו' והקשו תוספות שם דהא בהאי קרא לא ישראל נמשלו לתפוח אלא הקדוש ברוך הוא, כדמסיים כן דודי בין הבנים, ולפי מה שכתבתי יתיישב בעי"ה, כי אחר שישראל השיגוהו והמשילוהו יתברך שמו בדמיון התפוח, ודאי הוא מחמת שישראל נמשלים ומתדמים במעשיהם לענין התפוח, וכדרך שאנחנו מתראים לפניו יתברך שמו, כך הוא יתברך שמו בא לראות אל העולמות עי"ז ההדרגה והשיעור ממש, לכן שואל באיזה דבר וענין נתדמו ונמשלו ישראל במעשיהם הרצוים לתפוח אשר על ידי זה השיגוהו יתברך שמו כענין התפוח:

ספר שם משמאל פרשת בשלח - שנת תרע"ב

והנה העושה כפי מאמר השי"ת בתמימות ואינו מתחכם אלא הולך בתום ובבטחון אי אפשר שתבוא לו מזה שום רעה, ואף לא שום מגור ופחד לשעתו, וכמ"ש (משלי י"ז) הולך בתום ילך בטח, וכתוב (שם י"א) צדקת תמים תישר דרכו. ועי"כ אם עדיין היו עומדים ישראל בתמימותם כמו שהיו ביום א' וביום ג', אף שראו המצרים נוסעים אחריהם ביום הששי ואפי' השר של מצרים, הי' ראוי שיהי' לשחוק בעיניהם, אחר שכבר ראו בעיניהם מכת בכורות ששבו כרגע פגרים מתים והי' להם לבטוח בהקב"ה שבידאי כן יהי' גם כאן שיפלו פגרים מתים בצעד האחרון ששיגם או באופן אחר. ועי"כ כשראם משה שהם ביראה ובפחד מפני המצרים ופגמו במדת התמימות, מה גם כשאמרו המבלי אין קברים במצרים שנתנו שאור בעיסה כמ"ש המכילתא, נתיירא מאד פן ח"ו נתקלקל כל הענין שהרי אינם ראויים לגמר הגאולה עתה מצד הדין והנה הם נתונים בדין כמ"ש המכילתא שהיו נתונים בדין אם להנצל וכו', כי עתה נוהג במדת הדין כמו שהיתה הכוונה שתהי' גמר הגאולה מצד הדין והם קלקלו כל הענין, וח"ו אם יתנהג במדת הדין כמו שהיתה הכוונה הדבר עומד במצב לא טוב, ועי"כ לא סמך על מה שנאמר לו תחילה ואכבדה בפרעה, שהרי עדיין נשארו בבחירתם והם עצמם קלקלו הדבר, וכמ"ש (ירמיה י"ח) רגע אדבר על גוי ועל ממלכה וגו' ועשה הרע בעיני וגו', ועי"כ התפלל תפלת צעקה לעורר עליהם רחמים רבים שינצלו עכ"פ מצד מדת החסד והרחמים אם לא אפשר בדין. וזה שאמר לו הקב"ה מה תצעק אלי דבר אל בניי ויסעו, שעדיין יש תיקון ושיזכו אף במדת הדין ולא נצרך לעורר חסד ורחמים אלא יסעו לתוך הים וימסרו נפשם, ובזה יתוקן הדבר ויחזרו לתמימותם, ושוב יזכו לגמר הגאולה בדין כמו שהיתה הכוונה בראשונה:

Rabbi Brovender's Shiur is sponsored by Dr. Bernard & Robin Cohen

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.
Visit www.WebYeshiva.org to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.